

Az 1956-os magyar forradalom hatása és következményei Szatmár és Máramaros megyében

Bura László

1. A térség sajátosságai

A Románia északnyugati részén elterülő térség, – konkrétan Szatmár és Máramaros megye – a Bihar megyei Érkörtvélyestől a trianoni döntés folytán létrejött hármashatárig, Halmi községig Magyarországgal határos, illetőleg Halmitól Máramaros felé, a Kárpátok gerincéig Ukrajnával. A térség földrajzi helyzete folytán egész történelme folyamán összekötő kapocs volt az alföld, illetőleg a szomszédos hegyvidék között. A térség lakossága etnikai származását tekintve történetileg mindig több nemzetiségű volt, a sík vidéken többségében magyar, és (többnyire a XVIII. században) betelepített/betelepült svábok, szlovákok, ruszinok leszármazottai, a hegyvidéken többségében román, Máramarosban sok ruszin, az Avasban kevés szlovák. Meg kell jegyeznünk, hogy 1944 előtt Szatmárnémeti lakosságának 19 százaléka magát magyar nemzetiségűnek valló zsidó (izraelita) volt, s vidéken is – mind Szatmár, mind Máramaros megyében – számottevő volt (mintegy nyolc százalék) a számarányuk.

A térség lakossága a 20. században a világháborúk okozta traumák – frontátvonulások, harcok, bombázások, menekülések, betelepítések, deportálások – következtében sokat szenvedett, némelyik etnikum, némelyik társadalmi réteg a többiekénél hangsúlyozottan többet, a II. világháború idején például elpusztult a Németországba hurcolt zsidóság többsége.

A térség sajátos vonása, hogy a négy évnyi magyar közigazgatás megerősítette a magyar lakosság identitástudatát, ugyanebben az időszakban a sváb etnikumú falvakban polarizálódott a magát svábmagyaroknak tartó, illetőleg a német érzelmű népesség. Ez utóbbiból sokan a nemzetiszocialista eszme hívei (sőt katonái) lettek. A szovjet csapatok megérkezése előtt (valószínűleg ezért is) több sváb falu teljes népe Németországba távozott, míg más falvakból csupán egyének, családok távoztak.

A második világháborút követően a határok szigorú lezárása, gyakorlatilag az utazások lehetetlensége miatt az északnyugati térségben élők személyes kapcsolata megszakadt mind a Magyarországon, mind a Szovjetunióban (Kárpátalján) élőkkel, a németiség a Németországba távozottakkal.

Az országhatár mentén létesített ún. „határzóna”, gyakorlatilag 10-15 km-es elszigetelt övezetté vált, lakói kiutazhattak, de oda beutazni nem vagy csak engedéllyel lehetett. Az északnyugati régió lakossága, akárcsak az egész országé a külföldi világról, a nagyvilág eseményeiről lényegében csak a romániai sajtó (központi lapok: *Scântea*, *Előre*; megyei/rajoni (heti)lapok alapján tájékozódhatott, külföldi lapokhoz nagyon kevesen juthattak hozzá. A tájékozódás másik forrása a rádiók. A régió villamosításának elmaradottsága következtében lényegében csak a városlakók és kevés falu lakói hallgathattak rádiót, a telepes rádió ritka volt még a magyar falvakban is. A térség magyar lakossága előszeretettel hallgatta a budapesti Kossuth-rádiót, mind a románok, mind a magyarok közül sokan hallgatták a nyugati adókat (London, *Deutsche Welle*, *Szabad Európa*).

2. A hatóságok elnyomó intézkedései

1944 novemberétől kezdődően a térség lakosságát is a kommunista hatalom számos önkénye, elnyomó intézkedése sújtotta. 1945. január 3-6 között Szatmár és Máramaros megyéből is több ezer (német származású) svábot – 16-45 év között férfiakat

és 16-31 év közötti nőket – csukott teherkocsikban kényszermunkára vittek a Szovjetunióba. Ugyanebben a hónapban sokszáz, a frontról hazatért (megszökött, „lemaradt”) katonát fogdostak össze s a (hírhedt) Földvárra, internálótáborba (gyakorlatilag haláltáborba) vitték őket.

A politikai ellenfelekkel való leszámolás első nagy pere, a Iuliu Maniu elleni per (1947. XI. 16.) megtorló következményei elsősorban román nemzetiségűeket érintettek.

1948-ban a térség öt magyar középiskoláját és jelentős számú elemi iskoláját, illetőleg a gyermekeiket ezekben taníttató családokat érintette az egyházi iskolák államosítása, a Vatikánnal kötött konkordátum felmondása pedig az egész térséget átfogó Szatmári Római Katolikus Püspökség és Nagybányai Görög Katolikus Püspökség tevékenységét korlátozta, egyrészt megtiltották az egyháznak külföldi kapcsolatok fenntartását, illetőleg az állam ellenőrzése alá vont minden kapcsolatot. A görög katolikus egyház 1948-ban kormányrendelettel történt megszüntetése és az ortodoxiába való beolvasztása mind a papság, mind a térség román (többségében görög katolikus), lakossága, mind a számottevő magyar görög katolikusok számára kényszerhelyzetet teremtett. A papság és a hívők egy része elfogadta, beletörődött a kényszerbe, mások (sokan) illegalitásba vonultak.

A Nagy Nemzetgyűlés elnökségének 1950. I. 14-én kelt Rendelete alapján létrehozták a munkaszolgálatos egységeket, amelyekbe 6 hónaptól 2 (később 3) éves időtartamra vitték szolgálatra a rendszer számára nem megbízható elemeket. Ugyanebben az évben a Jugoszláviával szomszédos határmenti övezetből a német nemzetiségűek lakta falvakat telepítették ki sorát a Bărăganba, helyükbe olténiai származású lakosságot telepítettek. Munkatáborokat létesítettek: Rubla, Bumbăcari (Călmățui rajon) helységeiben, illetőleg Călărași és Brăila vidékén, Slobozia és Fetești rajonban.

1951-ben a Minisztertanács 326. számú rendelete alapján a Belügyminisztérium 200. számú határozatával elrendelte, hogy „helyéről kimozdítja és kényszerlakhelyre küldi a volt földbirtokosokat, kulákokat, vasgárdistákat, német, magyar, szerb nacionalistákat, hogy ne fertőzzék meg eszméikkel a párt ügyéhez és az ország haladásához hű állampolgárokat.” Az ország nyugati határa övezetéből több mint tízezer családot költöztettek az ország más vidékeire, több százra rúg az ország északnyugati övezetéből (a kiskorú gyermekekkel együtt) kiköltöztetett családok száma is. Többségüket 5-10 év, némelyeket 14 év kényszerlakhelyre kötelezték.

A Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége határozata alapján 1952-től a korábban létesített munkatáborokat átnevelő munkatáborokká alakították át, amelyekbe az átnevelendőket 6 hónaptól 5 évig terjedő időszakokra vitték. Ugyanilyen időtartamot kellett eltölteniük a Duna–Fekete-tenger csatorna építőtáboraiába vitt elítéltek, és azok, akik nem javultak meg a kényszermunka idején, illetőleg mindazok, akik szembehelyezkedtek a rendszerrel, az állami hatóságok (vagy a szovjet) ellen beszéltek, akiknek „nyugati (kapitalistákkal) kapcsolatuk”, vagy „reakciós” múltjuk volt.

A letartóztatások a munkaerő-szükséglet szerint történtek, a BM Vizsgálati Igazgatósága kiadta a rendeletet, hogy az ország egyes övezeteiből hány elítéltet kell munkára küldeni. E célból megszülettek a 6 hónaptól 2 évig (de 5 évig is) terjedő ítéletek. (1950–1968 között az országból közel százezer parasztot, munkást, tisztviselőt, kereskedőt, tanítót, tanárt, orvost, egyetemi hallgatót, (823) papot vittek a Duna-csatornához.) Érthető, hogy a romániai társadalmat az ötvenes évek első felében a félelem és az embertársakkal szembeni bizalmatlanság uralta.

3. A szellemi erjedés, a szabadságvágy megnyilatkozásai

A szovjet megszállás alatt levő Kelet-Európában az ötvenes évek derekán a kommunista rendszerrel szembeni fenntartások, bírálatok a berlini, lengyelországi,

magyarországi munkások körében is megnyilvánultak, az értelmiség, a filozófusok, írók, ideológusok körében is erőteljes szellemi erjedés indult el. A folyamat Romániában is jelentkezett, Bukarestben, Temesváron, Kolozsváron. Mindez annak ellenére, hogy a román kommunista rendszer bebörtönzésekkel, 1949-ben negyedmilliót meghaladó ember deportálásával, s a fentebb említett úgynevezett „átnevelő” munkatáborokkal félemlítette meg a lakosságot, az ötvenes években pedig termése beszolgáltatásával külön megnyomorította a földműves lakosságot.

A lengyelországi, illetőleg a magyarországi hangulat ösztönözhetette az 1948 után illegalitásba vonult, titkos pasztorációt folytató román görög katolikus papokat, hogy a kormánytól a görög katolikus egyház elismerését (betiltásának megszüntetését) kérjék. Dr. Petru Groza miniszterelnök azonban a hozzá eljuttatott memóriumra reagálva kétségbe vonta létezésüket, illetőleg ennek bebizonyítását kérte. A Cocoş kolostorába internált Alexandru Rusu nagybányai püspök titkos pásztorlevele nyomán a román görög katolikusok nyilvános akciót kezdeményeztek: Kolozsváron 1956 őszén az egyetemi templom előtt szabadtéri misét mutattak be, létezésük bizonyosságául pedig minden görög katolikus egyházmegyékben – térségünk a nagybányai és a nagyváradi egyházmegyéhez tartozott – aláírásgyűjtést szerveztek.

Mind a korabeli gazdasági – társadalmi állapotok, mind az ország politikai helyzete folytán érthető, hogy a lakosságban már az 1956-os magyar forradalom előzményei a változások reményét ébresztették, a magyar forradalom 1956. október 23-i kitörését követő események pedig Erdély, illetőleg a tanulmányban vizsgált északnyugati régió elnyomott népében is felcsillantották a csendes, titkolt reményt, hogy elkezdődött a zsarnokság összeomlása. Az emberek féltek a megtorlásoktól, bezárkóztak, s ha beszéltek az eseményekről, nyilvánosan csak óvatos megnyilatkozások hangzottak el. A tartományi pártbizottság irattárának dokumentumai azonban tanúsítják, hogy az emberekben valójában nagyon mélyen élt a szabadság vágya, nem rokonszenveztek a kommunista hatalommal.

A párt nagyon éberrel figyelt az eseményekre, a Központi Bizottság 20. számú Határozata alapján kapott utasítás alapján a tartományi pártszerveknek naponta kétszer kellett Bukarestbe jelenteniük a tartományban történeteket és a közhangulatot. A tartományi pártbizottsághoz Nagybányára beérkezett jelentések, jegyzőkönyvek (akár a belügytől, akár a pártaktívától származtak) általában a cselekményekről szóló – de neveket ritkán említő – tudósítások. Az kitűnik belőlük, hogy városban is, vidéken is a lakosság elégedetlen a közállapotokkal (élelmiszerellátás, terménybeszolgáltatás), a falusiak sok községben szembeszálltak a hatóság képviselőivel (a terménybegyűjtőkkel), a Központi Bizottsághoz küldött jelentések a magyar forradalommal rokonszenvező megnyilvánulásokat közölnek, falvakból, de a városokból is, ezek javarészt egyéni, de több csoportos megmozdulást is említenek. Azt is jelentik, hogy több községben, de városban is kommunistaellenes és szovjetellenes röpcédulák és falragaszok jelentek meg.

A tartományi pártbizottság jelentéseit olvasva azt érezzük, hogy a pártszervek mindezeket tudatosan igyekeztek szórványos cselekedetként vagy jelenségekként feltűntetni.

Románoknak a magyar forradalommal titokban érzett rokonszenvét tanúsítja az is, hogy a forradalom kitörésekor már bebörtönzött politikai elítélteknek titokban román börtönőrök súgták meg a forradalom kitörését és eseményeit (a november 4-i szovjet beavatkozásig).

A magyarországi események hátteréhez hozzátartozik az is, hogy a kommunista hatalom a lakosság erőteljes és fokozott megfigyelése mellett a határmenti övezetben, – Szatmárnémetiben is – (titokban mozgósított és működő) egységek révén segítette a Magyarország keleti részében működő kommunista erőket, élelmiszert és fegyvert szállítottak, másrészt innét szállították a számukra készült újságot is.

4. A forradalom hivatalos visszhangja, a megtorlások céljai és módjai

A forradalom leverését követően mély csend szállta meg az országot. A romániai lapokban (és a rádióban) csak az „ellenforradalom feletti győzelemről” szóló, azt elmarasztaló, a résztvevőit elítélő, éket horthystáknak, fasisztáknak minősítő írások (közlések) jelentek meg (hallhatók). Sem a központi sem a megyei lapokban nem jelentek/jelenhettek meg olyan írások, amelyek a népi rokonszenv bármely (egyéni vagy csoportos) megnyilvánulására utaltak volna. A lakosság nem szerezhetett tudomást semmilyen, a román kommunista rendszer elleni hazai akcióról sem.

A magyarországi forradalom nagyszerű alkalmat nyújtott a román kommunista hatóságoknak a még meglévő vagy vélt politikai ellenfelekkel való leszámolásra, egyben a párt iparosítási céljainak, a mezőgazdaság kollektivizálásának megvalósítására, esetleg a lakosság egy részének tervezett elköltöztetésére.

A letartóztatásokat (s egyéb megtorlásokat) országosan (s magától értetődően az ország északnyugati térségében is) három időszakba csoportosíthatjuk:

- a) 1956–1959 között;
- b) a hatvanas évek elején (1963–1964) bebörtönzöttek,
- c) az 1964 után vizsgált vagy letartóztatott személyek.

Mind az 1956–1959 közötti időszakban, mind a későbbiekben az északnyugati régióban politikai tevékenység címén letartóztatottakat két kategóriába csoportosíthatjuk:

- a térség területén kifejtett (csoportos vagy egyéni) tevékenységük alapján,
- Erdély más területeihez kötődő tevékenységük kapcsán letartóztatottak.

A magyar forradalom kapcsán 1956. novemberében – decemberében Nagybánya tartományban politikai okból mindössze négy személyt tartóztattak le Szatmárban: Nagykarolyban a Budapesten született Tarnay Károlyt és vele kapcsolatosan Reszegei István asztalosmestert, beszéltek az eseményekről (3, utóbbi 2,5 évet kapott); Magyar Bálint szaniszlói költő – plébánost, aki a magyar közigazgatás idején (1940 szeptembere – 1944 október vége között) polgári politikai párt tagja volt, s olykor a rendszerrel nem rokonszenvező véleményt is nyilvánított (1 év), Paul Sever román görög katolikus lelkészt, aki 1956 októberében részt vett a kolozsvári egyetemi templom előtti téren tartott szabadtéri görög katolikus misén, s részt vett a görög katolikusok létét bizonyítandó, elismertetését kérő aláírásgyűjtési akcióban.

A számottevő, illetőleg csoportos bebörtönzések ideje 1957-ben kezdődött, de sokakat tartóztattak le és ítélték el politikai indokkal a következő két évben is, 1957-ben 54, 1958-ban 12, 1959-ben 21 személyt. A csoportos letartóztatások közé tartozott az 1957-ben letartóztatott (avasai falvakbeli lakosokból álló) ún. Botos-csoportot. A katonai bíróság ítélete szerint „Botos József és Bodnár Lajos hallgatták az imperialista Amerika Hangja és a Szabad Európa Rádiót, s megegyeztek, hogy ellenforradalmi szervezetet hoznak létre, amelynek célja a Román Népköztársaságbeli rendszer megdöntése. A csoportba 18 tagot szerveztek be: Badar Sándor, Barta László, Chindrici Petru, Ciorba Vasile, Demeter Mihály (18 évre ítélték), Demeter Sándor (12), Elek János, Ierima [Jeremia] György (8 év), Kiss György, Lohan Pál (8), Madák János (8), Mali Géza (8), Nonn Gyula (10), Osváth Ferenc (12), Sándor Antal, Somlyai János (12), Tamás János (12).

A két fővádlott megkísérelte még 6 személy beszervezését: Boitor Vasile, Ieremia Traian, Nagy István (10), Német Károly (4), Osváth Elemér, Sándor János, akikkel közölték a szervezet létét, a céljait. Nevezettek nem értettek egyet, de nem jelentették fel az illetékes szerveknél.”

A csoport tagjait a társadalmi rend elleni összeesküvés vádjával 6 és fél – 20 év közötti börtönbüntetésre, illetőleg kényszermunkára ítélték, a feljelentést elmulasztókat pedig 4-10 évre. A vád megfogalmazásakor azt is megfogalmazták, hogy a szervezetet „magyar mintára” hozták létre.

A másik 1957-ben letartóztatott csoport az ún. Paul Gergel(y) féle avasfelsőfalusi – vámfalusi csoport, amelyik a vád szerint Tartolcon (román hivatalos neve: Târșolt), illetőleg az Avas hegység övezetében, kommunista-ellenes szervezetet hozott létre. A fővádlott írásos feljegyzésében még 9 letartóztatott nevét említi: Cardoș Simion, Chindrici Doroș Ioan, Mali Géza, Nagy István, Osváth Ferenc, Pop Ioan, Pop Vasile, Solomeș Nicolae. Paul Gergely említi: tanítókat is elítéltek; Nagy István tanító volt. (A törvényszéki ügyiratcsomóhoz nem jutottunk hozzá így a némely esetben pontatlannak tűnő állításait nem sikerült ellenőrizni.)

Az ún. „Telefonos csoport” tagjai a posta és telefontársaság Nagybánya tartományi igazgatóságának az alkalmazottai voltak. Három csoportban ítélték el őket.

Az első csoportban – a Securitate vizsgálati dossziéjának elnevezése szerint: a „Popescu zis „gubernatorul” [kormányzónak mondott Popescu] csoportja (ő a Kárpátokon kívüli területről származott) 7-25 év közötti börtönbüntetésre, illetőleg kényszermunkára elítéltek hat szatmárnémeti illetőségű (Nagybányán dolgozó) lakost is : Pop Ioan (18) Pop Victor (7), Pop Virgil (25), Rácz Sándor (20), Sipos György (16), Tomoioagă Nicolae (8). A legsúlyosabb ítélet, a Pop Virgilé először életfogytiglani börtön volt, később ezt megváltoztatták 25 év börtönbüntetésre.

A vádlottak (a vád szerint) a magyar forradalmon felbuzdulva szervezkedtek, telefonvonalakat vágtak el, rövidzárlatot okoztak a központban / a hálózatban, ezzel zavarkeltésre törekedtek. (Ezek valóban igaz tények.)

A harmadik csoportban a feljelentés elmulasztása miatt ítélték el (a szintén Szatmárnémetiből ott dolgozó) a cselekmény éjszakáján (1956. november 7-én éjjel) szolgálatos Botos Valéria felügyelőt (2 év).

Ugyancsak 1957-ben letartóztatott, de egyénileg elítéltek: Bódi Sándor (Esztró, 7 év), Boér László (Érszakácsi, 3), Nonn Gyula (Nagymadarász, 10), Rácz Károly (Szatmárnémeti, 5), Reich János (Mezőfény), Szabad István (Mikola, 17). Feljelentés elmulasztása miatt ítélték el 6 évre (a Kanadában 1915-ben született) Bige (másutt: Bighe/a/) János postai ellenőrt. (A kommunista hatóságok a megtorlást az elítéltek családjára is kiterjesztették. (Így Bige János felesége sehol sem kapott munkát, gyermekét nem vették fel az iskolába.) Hasonlóképp feljelentés elmulasztása miatt ítélték el 5 évre a nagykárolyi illetékességű Erdélyi Sándort.

Ugyanebben az időszakban sok szatmári, máramarosi lakost tartóztattak és ítélték el nem az illetőségük szerinti helységeikben, hanem másutt kifejtett tevékenységük kapcsán. Az ítéletek egy részére még 1957-ben, másokra csak 1958-ban került sor.

Páskándi Géza egyetemi hallgatót, 1957. április 28-án ítélték el 7 évre a Bolyai Tudományegyetem bölcsészkar Diákszövetségének vezető testülete elleni politikai perben. Szatmár megyei illetőségű volt Pakocs Károly római katolikus lelkész, költő, 1956 őszén a Iași-i teológia tanára. A forradalom előtt (s talán azt követően is) kapcsolatot tartott fenn a bukaresti francia nagykövetséggel. A magyar forradalom ihlette Dávid és Góliát című versét, ezt (állítólag) Iași-ban terjesztették. 1957 elején 7 évre ítélték. Komáromy József nagykárolyi születésű, Kolozsváron tanító matematikatanárt a Kolozsvári Katonai Bíróság az ún. Dobai-csoport keretében 1957. november 7-én ítélte el (az 199/1950. sz. BM Dekrétum alapján) hazaárulásért, az RNK belső és külső biztonsága elleni tevékenységért 25 évre, a társadalmi rend elleni mesterkedésért 8 évre (209. §), tiltott kiadványok (közlemények) tartásáért és terjesztéséért 8 évre (325. §).

1958. szeptember 6-án tárgyalta a Temesvári Katonai Bíróság az ún. „Bethánisták” ügyét, amelynek fő vádlottja az egri születésű Visky Ferenc (akkor Hegyközpályi községben református lelkipásztor). A vádirat szerint a „Bethánia” nevű illegális szervezet „a református egyházon belüli frakciót képezett, amely álláspontja miatt [az eredeti kálvini eszmékre hivatkozva, szigorú, aszkétikus életmódot, passzív magatartást követelt] károkat okozott a Román Népköztársaságnak és magának a református egyháznak is, amely miatt a bethánista frakciót felszámolták”. A szervezetet felfedezéséig Papp Antal (Szatmár megye, Egri községbeli) földműves, vádlott-társ vezette. A bíróság 22, illetőleg 20 év kényszermunkára ítélte őket. (A per többi vádlottja közül 20 évet kapott: Dézsi Zoltán, Szilágyi Sándor, Varczagi Sándor, 18-at: Jakab Sándor, Kiss Sándor és Patócs Erzsébet.)

A Nagykárolyból származó (1911-ben született) Visky Józsefet 1958. október 4-én a Nagyváradi Katonai Törvényszék az érmihályfalvi, ún. Sass-Kálmán csoporthoz kapcsolva ítélte el.

1958. végén ítélte el a Nagyváradi Katonai Törvényszék három mezőpetri lakost: Heinrich Pál, Karádi Mátyás, Lovas Lajos. A vád: 1956-ban kocsmai beszélgetés során rokonszenvüket fejezték ki a magyar forradalommal. (A per, illetőleg elítélésük célja a falu megfélemlítése, a kollektív gazdaság szervezésének meggyorsítása volt.

Az októberi forradalom napjaiban kifejezésre juttatott rokonszenv megnyilvánulások alapján a Kolozsvári Katonai Bíróság 1959. május 25-én ítélte el a protestáns teológusok és hallgatók egy csoportját. A csoporttal kapcsolatban (Szatmár megyéből) elítélték Mózes Árpád (Nagykároly) unitárius lelkészt, Márton Attilát (Nagykároly), Szabó Ibolyát (Királydarác).

1958-ban „politikai indokkal” elítélt, csoporthoz nem tartozó személyek: Papp Gyula (Dobrácspáti, 7 év), Szilágyi István (Ákos, 6 év).

A kommunista hatalom 1958-1959-ben látta elérkezettnek az időt több célkitűzése megvalósítására, kivitelezésére. Ekkor szüntették meg az önálló Bolyai Tudományegyetemet és az önálló (elemi- és középfokú) magyar oktatási intézményeket. Valamennyit a román intézményekkel egyesítették, a következőkben azok tagozataként, (szinte kivétel nélkül) román vezetők irányításával működtek.

Az oktatáspolitikai célkitűzések kapcsán előbb az értelmiségre kellett kiemelten nyomást gyakorolni, a teljes kollektivizálás megvalósítása érdekében pedig a kollektív gazdaságba belépni nem akaró parasztságot kellett megfélemlíteni.

A tanügyi megfélemlítésére szolgáló, 1958 őszén végzett „tisztogatás” során különféle okokkal felfüggesztettek, illetőleg eltávolítottak az oktatásból jelentős számú tanítót, tanárt. Bălăneanu Gheorghe Mezőpetriben működő román tanítót egykori vasgárdista kapcsolata miatt, másokat ún. klerikális kapcsolataik miatt távolították el. (Ilyennek kapcsolatúnak tekintették a templomba nem járó, de a pappal kártyázó tanítót is.)

Kovács Antal (Szatmáruvariban), Leitner Ferenc (Nagybányán tanított) tanárokat büntetett előéletük miatt távolították el. (Őket 1956. februárjában ítélték el Kolozsváron államellenes szervezkedés vádjával, az egyetemi hallgatók „szervezett önképzőkörében” való részvételük miatt.) Haller Teréz tanárnőt (Szatmárnémetiben), Véső Ágoston tanárt (Nagybányán) e csoporttal való kapcsolata miatt bocsátották el.

A román politikai rendőrség „körültekintő” vizsgálódásaira jellemző, hogy ebben az időben (egykori névsoruk alapján) ellenőrizték, hogy az 1919-ben Szatmárnémet térségében is tartózkodó/átvonuló székely hadosztály katonáinak a megyében ekkor élő leszármazottai milyen magatartásúak.

1958-ban több Szatmár megyei faluban is letartóztattak egy-egy parasztot, esetenként még más foglalkozásút is, hogy ezáltal félemlítsék meg a falubelieket. Ebbe a letartóztatási hullámba került bele Ágoston (Altfatter) György (Krasznabéltek), Csáky Pál

(Börvely, 4 év), Dallos Lajos (Ákos, 6), Heinrich Pál, Karádi Mátyás, Lovas Lajos (mindhárman: Mezőpetri, 6-6), Papp György (Dobrácsapáti, 7), Szilágyi István (Ákos, 6), Vakarcs Béla (Börvely).

1959-ben tartóztatták le az érendrédi csoportot. Érendréd földművesei nem akartak belépni a kollektív gazdaságba. Megfélemlítésük céljából 1959. február 13-án letartóztatták, majd 11 hónapnyi vizsgálati fogság után (1960. IX. 3-án Nagybányán) elítélték 8 érendrédi lakost, köztük az iskola igazgatóját, tanítót, állatorvost, agronómust, asztalost, kovácsmestert. Bujdosó Géza állatorvost 15 évre, a többieket 3 -7 évre ítélték el. A katonai törvényszék ítélete szerint "Bujdosó Géza és társai a Magyar Népköztársaság népi demokratikus rendszerét rágalmozó és becsmérő beszélgetéseket folytattak, ugyanakkor dicsérték az ellenforradalmi bandák büntetteit." Fischer Lajos iskolaigazgató bűne az volt, hogy „Tudott Bujdosó Gézának egy ellenforradalmi szervezet létesítésére irányuló kezdeményezéséről, amelynek célja a fasiszta-horthysta elemek támogatása volt, hogy harcoljanak népi demokratikus rendszerünk ellen.” A feljelentés elmulasztásáért öt négy év börtönre és izgatásért ugyancsak négy évre ítélték.

Az érendrédi csoport bebörtönözöttjei: Ábrám Sámuel (5), Avasán Gyula (5+4), Bujdosó Géza (15), Fischer Lajos (4+4), Kiss Miklós (2+1), Kovács Lajos (10), Szaleczky Miklós (7), Truczka Sándor (3+3). Letartóztatták még (a korábban, 1950-ben elítélt, 1 és fél éves büntetését letöltött) Szilágyi Kálmán egykori földbirtokost, aki később – mivel nem sikerült kapcsolatba hozni a többiekkel – a vizsgálati fogságból kiszabadult. Valamennyi elítéltet (mint minden politikai esetben) teljes vagyonekzobzásra ítélték.

Az ítélet érdekessége, hogy azokat, akik csak 3-4 év börtönbüntetést kaptak (Fischer Lajos, Kiss Miklós, Truczka Sándor), a börtönbüntetésen kívül még 3-4 év (munkatáborban eltöltendő) átnevelő munkára is ítélték.

A politikai perek ügyiratcsomóit mindig a politikai rendőrség vizsgáló tisztjei készítették, ők fogalmazták meg, a kihallgatási jegyzőkönyveket, ezek az ő stílusukat tükrözik. Gyakorlatilag erre alapozódnak (esetenként szinte azonosak) az ügyészégi vádiratok is. A korabeli politikai rendőrség eljárására nagyon jellemző az érendrédi (760/1960. sz.) ügyiratcsomójának megvizsgálása. Az ügyiratokból nem derül ki, hogy a vádlottak szervezetet alapítottak vagy kezdeményeztek volna. Csak az állapítható meg, hogy a vádlottak rendszertelenül beszélgettek. Az sem derül ki, hogy bárkit úszítottak volna, esetenként saját véleményüket fogalmazták meg. Ábrám Sámuelről például a vádirat azt állítja, hogy „Egyetértett a lázadó magyar ellenforradalmárok atrocitásaival. Tudomást szerzett az ellenforradalmi szervezet létesítésének kezdeményezéséről; tervet készítettek a demokratikus rendszer megdöntésére.” A tárgyalás bírósági jegyzőkönyve szerint Ábrám Sámuel ezt mondta: „Bujdosó Géza azt mondta neki, hogy a forradalomban nem tudni, ki kinek barátja és ki az ellensége.”

Ugyancsak 1959-ben került sor az 1956 októberében Kolozsváron tartott szabadtéri misén résztvevők, illetőleg az aláírásgyűjtést szervezők és számos aláíró elítélésére. A Szatmárban illegálisan működő (az egykori Nagybányai Görög Katolikus Egyházmegye alárendeltségébe tartozó) görög katolikus lelkészek közül ekkor ítélték el az 1956-ban letartóztatott Paul Severt (Avasfelsőfalu).

Ugyanebben az évben került sor Căpâlnă Corneliu és 11 lelkész, köztük a Szatmár megye különböző helységeiben tartózkodó, illegálisan tevékenykedő Fanea Vasile, Gavriș Vasile, Mureșan Gheorghe, Tămăian Coriolan, Ținca Vasile, illetőleg a Piskolt községbeli földműves, Csalinszki George és több társa elítélésére.

1959-ben egyénileg elítélt politikai letartóztatottak: Balogh Sándor (Börvely, 6 év), Berenczei Kovács Sándor (Szatmárnémeti, 5), Madácsi István (Gencs, 4), Tankóczy Gyula Lajos (Szatmárnémeti, 4). Dohi Árpád (Kőszegremete) egyetemi hallgatót 1959-ben a kolozsvári magyar egyetemisták csoportjában ítélték el 6 évre.

Az 1960–1963 közötti perekben három csoportban (és időpontban) ítélték el a (még 1953. őszén alakult) nagyváradi diákok szervezete, a Szabadságra Vágyó Ifjak Szövetsége tagjait. A csoport Szatmár megyei tagjait – mindhárman tasnádiak – az 1956-os események kapcsán, de csak 1960 novemberében, 1961 januárjában tartóztatták le, de Bikkfalvi Lajos György (15 év), Ruff Mihály (6), Tassy Gyula elítélésére csak 1961. szeptember 17-18-án került sor. Az 1956 után bebörtönzött fiatalok a külföldi rádiók híradásait hallgatták, beszéltek meg, a külföldre kijutás gondolatával foglalkoztak.

**Efectul și consecințele revoluției maghiare din 1956
în județele Satu Mare și Maramureș**
Rezumat

Declanșarea revoluției maghiare din 23 octombrie 1956 a determinat evenimente de rezistență și în Transilvania, inclusiv în partea nord-vestică a acestei regiuni. Deși, oamenilor le era frică de represiiunile puterii comuniste, și, în public circulau doar afirmații foarte prudente legate de revoluția din Budapesta, din dosarele arhivei comisiei de partid regional reiese că majoritatea oamenilor din județele Satu Mare și Maramureș nu au simpatizat cu puterea comunistă.

Partidul era foarte vigilent, în urma hotărârii comitetului central, organele regionale trebuiau să raporteze de două ori pe zi evenimentele desfășurate și situația generală din regiune la centrala din București. În rapoartele ajunse la centrul comitetului regional de partid, din Baia Mare, apar descrieri despre evenimente și mai puține nume. Din aceste rapoarte reiese că activitatea anticomunistă exista atât în sate cât și în orașe. Rapoartele trimise în București la comitetul central ne informează despre activități simpatizante cu revoluția maghiară, în general personale, dar și în grup. Aflăm din rapoarte că în mai multe localități au apărut fluturași anticomuniști și antisovietici.

După înfrângerea revoluției, puterea comunistă din România a avut încă o ocazie de a scăpa de persoanele nedorite în viața publică sau politică. S-au făcut multe arestări în mai multe etape. În prima etapă, încă din 1956, în regiunea Baia Mare doar patru persoane au fost arestate. În a doua etapă, între 1957–1959 au început arestările masive. Până atunci au durat investigațiile legate de activitatea anticomunistă și antisovietică. Arestările s-au încheiat doar între 1960–1963 (etapa a treia).